Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Commentarius in 8 Arist. de physica auscultatione libros - Cod. Ettenheim-Münster 271

[S.l.], [18. Jahrh.]

Qvaestio 3tia

urn:nbn:de:bsz:31-129411

Visual Library

ē subtilius, ac subtilius, et consequenter minus, minusque resistens, quod si nullum resistens, seu medium fuerit, ut in uacuo contingit, tunc erit uelocissimus, adeoque nulla tarditas remanebit, quae sequitur motus instantaneus erit. q. 3. de tempore. a. 2. quid sit tempus.

QVAESTIO 3TIA.
DE
tempore.

ARTICVLVS IMVS.
quid sit tempus.

S. Augustinus in Confess: indagans raem temporis, sibique ipsi proponens praesentem de tempore quaestionem, ait, quod ē quo tempus, et respondet sibi, si nemo ex me quaerat, scio, si quaerenti explicare uelim nescio, ita sanctissimus, ac subtilissimus

D. Augustini de tempore sententia.

639. modestissimè sentiens pater, rei obscuriem os-
tendere voluit

Tempus è numerus motus sdm prius, et posterius.

Tempus variè definitum è ab antiquis, Ar-
mers motus les sic describit, tempus è numerus motus,
sdm prius, et posterius, quae, ut illiganf, sin-
gulas ipsius partes explicabimus.

Numerus alius è numerans, alius numeratus, ac numerabilis.

Dicitur quo prio numerus, pro quo adverte,
numerum alium esse numerantem, alium
numeratum, ac numerabilem, numerus nume-
rans è id, quo aliquid numeramus, id è con-
ceptus mentis, numerus numeratus è res fac-
to ipso numerata, numerus numerabilis è res,
q numerari potè, sive numerus numeratus
poa, in defie, quo temporis illigit numerus
numerabilis, hoc è, partes ipsae durais in
motu continuo, quatenus ab illectu numerari
possunt concipiqi, qsi separatae, divisaqi essent
in annos, ug mensas, dies, horas, quad-
rantes etc. licet à parte rei continuent,
itaqi aptae sint, ut illectus actu ipso ad qn-
tiem motus mensurandam ijs, id è partibus du-

rantis motus tanquam mensura uti potest, ratio est, quia
licet nemo actu numeraret partes durationis mo-
tus, ut si dormirent omnes homines, et Angeli
alia omnia, quae de tempore cogitarent, nihi-
lominus dies esset, et annus, ergo tempus.

Dicitur sic motus, illigare motum primi mo-
bilis. hic n. de tempore ut[illegible] potissimum
sermo est, quippe particulare tempus est numerus.
seu duratio motus, in quolibet mobili alio
cuius respectu dicitur etiam tempus extrinsecum
tale tempus particulare est, mora, seu duratio
motus horologii alicuius ut rotati, aut
clepsydrae etc. quae duratio si mensuran-
dae, explorandaeque morae motus alterius rei
extrinsecae ut equitantis, navigantis l. am-
bulantis applicatur, vocatur tempus extrinsecum
particulare, ratio a. quare in definitione temporis sub
nomine motus illigatur motus primi mobilis, potissi-
mum est iuxta Con., quia illud praestantissi-
mum, et in tota ursione communiter maxime cognitum,

Qualis nam motus hic illigatur.

Quid nam sit tempus particulare.

Quae sit ratio cur in definitione motus illigatur motus primi mobilis.

639. et sumē æqbile, qd oīo guenire udr spri,
et etiam deberi, cum sit mensura rerū
cognoscendarum, mensura a. debet ēē in-
Quid mensu-
re gueniat. uariabilis, pstans. ac firmas, et n̄ sicut
Lesbiā regla, quouis modo et arbitrio mu-
tabilis.

Dicitur tertiò sdm priū, et posteriū. hocē
n̄ situ, et possione, sed morā. ac duraē, ut
sit sensū defionis, tempū ēē numerū
seu duraēm partium motū, qrm una ē pri-
or alterā posterior, ac subsequns, l. iuxta
alios, tempū ūrle ē in partes priores, ac
posteriores, sdm morā per illectum diuisa
l. diuisibilis, et apta unifōis, reglaris propor-
tionataqi rebū mensurandis, duraō primi mo-
bilis. His notatis, et explicatis.

Quæritur priò, an. dat aliqd tempū ante
Quæres an
tempū ali, operaēm illectū. Sdò quomō existat. Tertiò
qd anteōem an distinguat à motu realr. Quartò an du-
operaēm il-
lectū dat. raō ab existia rei, ac redurante. Quinto quo-
mō æternitas, æuum, et tempū intersedis-
tinguant. Sextò, quænam tempore mensurent.

Conclusio prima, dat tempus ante omnem operationem illectus, iuxta communem, quae ita manifesta est, ut nisi essent, et quibus infringere rationem illectus. Datur tempus ante omnem operationem illectus.

l. potius arodere audent, merito ille tempus terere uderi possunt, qui eius existentiam probare, multis argum. laborant, ex quibus est istud. Dat permanentia partium motus, ita ut una sit prior, et altera posterior ante omnem operationem illectus, sed talis permanentia partium motus in suo esse, et existentia est tempus, ut constat ex definitione temporis, quia tempus est duratio partium motus etc. sed permanentia partium motus in esse actuali est duratio, ergo.

Dices, cuius pars nulla existit ante operationem illectus, id non potest dici ante operationem illectus existere, l. reale ens esse, sed nulla pars temporis ante operationem illectus existit, ergo nec tempus. p.m. partes temporis sunt praeteritum et futurum, praesens, est tantum instans, sed neque Obiectio

641. præteritum existit, quod n. præteritum est, per-
ditum est, consequenter non existit, futurum non duam habet
existentiam, alias non futurum, sed præsens
esset, quod nulla pars temporis existit. R. d.
M. cuius nulla pars existit, neque simultaneâ
neque successivâ, ac fluente existentiâ C. M.
cuius nulla pars existit existentiâ permanen-
te N. M. dicoque tali existentia simultanea
neque motus, neque temporis partes existere,
sed fluente, ac successivâ, probaem
præterea d. omnes partes temporis sunt
præteritum, aut futurum, hoc est, perfec-
tè præteritum aut perfectè futurum N.
sunt n. præteritum partim, et partim
præsens, l. futurum partim, et partim
præsens C. quod satis est, insuper omne præ-
sens in tempore existens, est instans, si exis-
tat existentiâ simultaneâ, atque indivisibili C.
si successivâ N.

Omne præsens in tempore existens, est instans, si existat existentiâ simultaneâ et indivisibili C. si successivâ N.

Conclusio sda, tempus existit, præsensque

An tempus nobis praesens sit. et quomodo.

ē nobis, n̄ sc̄m sola instā, sed etiam sc̄m
suas partes, hoc ē, n̄ solum instā t̄pris
existunt, exstā tn̄ successiuā, n̄ simulta-
nea ac praesīa, sed etiam ipsae partes
temporis. pbr̄ sclīo, qdqd ē praeteritū.
illud extitit aliqn̄, fuitq; praesens, sed
etiam partes temporis sunt praeteritae, n̄
a sola instā, ḡo partes temporis aliqn̄
fuēre praesentes, et n̄ sola instā. Sdo.
id, qd sequtur instans temporis, id necrio
existit, alias n̄ sequrēt, sed pars temporis
sequtur instans temporis, qa ex coī, de qua
tn̄ infra uidebimus, n̄ dant imediatē in-
diuisibilia, ḡo dabunt diuisibilia, ḡo
partes, dixi in sclīa existā successi-
uā existere partes t̄pris, impōibile nīē
ut existā permanente. sicut aliq dixe-
runt arbitrantes in t̄pre praeter instans
subseq brevissimam quandā t̄pris partem

643. simpliciter praesentem, ita, ut talis oēs suas
partes, in quas diuisibilis ē, simul hēat.
qa talis pars tpis ē essialr tempus, si-
cut quaelibet pars aquae, l. ignis ē essi-
alitar aqua, l. ignis, gō ē successiua
ēēialr, gō ēēialr hrēt partē post partem
gō impōibile ēēt hrē oēs partes simul.
gō etiam impōibile existere existiā si-
multaneā, gō successiuā, qd in gclia dixim.

Tempus distinguitur realiter modaliter à motu.

Conclusio tertia, tempus distinguitur
realr modlr à motu. pbr gclis, qa id, qd po-
tē separari à motu, l. id, sine quo saltem in
parlari potuisset ēē motus distinguitur minimā
realr modlr à motu, sed qdlibet tempus in par-
lari, saltem disiunctiuē, n collectiuē potēl.
certē potuisset separari, et n existere cum
motu, gō distinguitur à motu. M. iam saepe
demonstrata ē, p. m. qlibet durāo motus dis-
tributiuē accepta potuisset separari, gō qd
libet etiam tempus, qa durāo motus ē tem-
pus. p. ans quaelibet durāo ē maior l. minor

sed idem motus in singulari, idem spatium.
idemque ubi respiciens potuisset esse sine
utraque durae disiunctiuè, p. m. exemplo
Deus posset hinc globum aeneum ug. pro-
iicere iam Argentoratum rectâ lineae
eâ moderae, ut licet continuò moueretur,
uix tamen intra anni spatium portas ur-
bis attingeret, idem Deus posset iam
eundem globum aeneum per eandem rec-
tam lineam, ac spatium uitantâ in-
torquere, ut medio quadrante, l. etiam
ritius Argentoratum attingeret, mouerit
quo quouis modo placuerit globum istum
Deus nunc, seu uelociter, seu tardè id
en motus erit, cum sit idem mouens
idem mobile, spatium, et idem tempus
quo idem motus poterit esse sine durae
maiore, et minore, primum quidem, si Deus
mouerat globum in medio quadrante Ar-
gentoratum, secundum u. si integro anno idem

645. argum: cuilibet rei motae, eiusq; motui ac
com̄odari potē. p̄br sc̄do. tempus seu du
raēm motus separari poē à motu, qa ali
ae duraēs poūnt separari, à duraē, gō etiam
motus, cum sit par rāo p̄bi ans, in pri
mo instanti, quo res producunt, n̄ dum durant

Durare dicitur, cuius existiā cōtinuat ut praeter existiam inuoluat praehabitionem existentiae.

Durare n. dr̄, cuius existiā cōtinuat ita
ut praeter existiam inuoluat praehabitiam
n̄ interruptam existiae ⊃ gō in primo in
stanti res existunt sine duraē, adeoq;
ab illa separatae, praeterea si motus, et
duraō ēent eadem, nec distingueretur
inter se reāl, tunc quoties augeret l.
multiplicaret motus, toties etiam augeret
tempus, sed cōsequens dici n̄ potē, qa si
corpus moueat, primum qdm horae spatio
ad milliare ug. Germ: deinde idem mo
ueat horae spatio per 30. ug. milliaria
motus in proposito casu augeret, eiusq;
partes multiplicarunt, manente tn̄ aequi

tempore, horae scilicet nihil aucto, nihilque di-
minuto, denique accidens debet distingui
à suo sbo. l. ab eo, à quo dependet
alias idem poet ee sbm sui ipsius, et
idem dependere à seipso, idemque ee
caa sui ipsius, q falsa sunt, sed motus
e sbm temporis, sive durans tanq fra
motum denominantis.

Dices pnò, post primum instans temporis — Obiectio.
positâ solâ existia rei, illigit res prop-
riè durare, neque fieri potè, ut res ex-
istat, et n duret, sctò, impoibile e — Obiectio.
rem existere, et n durare, go durao
et rei existia n distinguunt.

Respondet ad primum. d. illigit du- — Responsio.
rare fundmlr C. foalr N. ad probaem — Duratio, et rei existia n distinguunt fundamentaliter C. formaliter N.
dico, esto ans, N. C. qa etiam sine
ubi res n pount existere, et tn inter
se distinguunt.

Respondetur ad sdm, impoibile est — Responsio.

649. existere, et n̄ durare, duraē separabili esto, inseparabili ꝛc. sed negat ans.

Aeternitas aeuum, et tempus inter se distinguunt, qa habent distinctas inter se definies, aeternitas n. ē duraō increata substialis, et nequaq̄ accidentalis, talia a. neq̄ aeuum, neq̄ tempus seu duraō rerum creatarum, sicut ares creatae sunt, ita creatae sunt quoq̄ earum duraēs, suntq̄ accidentales ipsis, deinde aeternitas definit sic ex Boetio l. 5. de consolat. aeternitas ē uitae indeterminabilis, tota simul et perfecta possessio, dr̄ prio uitae interminabilis hoc ē uiuentis, qd nec initium, nec finem hēt, nec etiam si strictissime sumat aeternitas, pro imparticipata duraē hrē potē, et hāc aeternīe nulla creaā, seu spualis C. ut aīa, et Anglis aeterna ēē potuisset, qa licet ab aeter.

Aeternitas ē uitae indeterminabilis, tota simul ē perfecta possessio.

no, at in aeternum futura fuisset, adeoq; in
principio, et fine caruisset actuali, nō tā
potiali, qa potuisset hrē principium
et finem, si in tempore nrm producta
ex nihilo, et in tempore in nihilum
à Deo redacta fuisset. Dicit scdo tota
simul, ut excludat successio, qlis re-
perit in motibus, ostendaturq; simultas
entitatis ipsius indiuisibilis, n̄ hentis
partes, qrm una respondeat huic, iam
existenti, altera pars alteri. postea ex-
istentis, ē gō aeternitas imparticipa-
ta, et increata, teste S. Thoma si-
cut centrum in circulo, cuius oēs par-
tes simul respondent, globus q; partibus
oībus suo mō praesens ē centrum. Di-
cit tertiò, perfecta possessio, id ē inde-
pendens, ac firma, per qd distinguit
à duraīs, tam spualibus, q maālibus, tum
etiam ab instantibus, q licet hēant to-

649. tum ee simul, id tn et dependens, et breui transiens, ac corruptibilis e, aeternitas participata sumit pro durae reina alis, totum ee simul hntis, verumtn effectibilis, et corruptioni, abslè sbae. Dicit ac participata eo, qd à Deo proficiscat, poitq diuina virtute desinere.

Quid sit aeternitas participata.

Aeuum definit à Theol: durao, seu mensura earum rerum, q sdm ee suu sbstiale sunt imutabiles, pount tn mutari acclr. sdm locum, operaes etc. cuius modi sunt aia, Angli, maa pria etc.

Definitio aeui, q ed durao, seu mensura earum rerum q sdm ee suu sbstiale sunt imutabiles etc.

Conclusio quinta, oes res creatae mensurari pount tempore, qa oia sunt in tempore, hntq oia tempus suum, idq l. extrium, et intrium simul. l. extrium tn extrium tn hnt proprie loqndo de tempore entia permanentia, ut Angli, homo, lapis etc. hoc n. duraem successiuam intrium n hnt, sed permanentem. ysequr n hnt tempus

Extrinsecum tempus hnt tn entia permanentia, ut Angeli, homo, lapis etc.

intrium strictè acceptum, hant tn extriam suc- 650.
cessiua pmi mobilis, quia huic coexistunt,
entia u. successiua, ut è motus localis, et pro-
ductiones qlitum g"riarum, hant tam intriu
q" extrium tempus, ijsqs mensurantur, nam
istorum entium durad, tam intria ipsis,
q" extria motus caelestis, cui coexistunt
est successiua.

Entia successiua habent tam intrium q" extrium motum.

Ex hac, et superiore qlie illiges aeter-
niem imparticipatam, aeuum, et tempus realr d. prio
qa aeternitas è ipsa substia infinita in
creata Dei entitatiuè. è g"rio u. aeuum
et tempus, sunt creata entia, aeuum qdm
è durao rerum simultanea, n succes-
siua rerum incorruptibilium, tempus u. ens
successiuum, et sic etiam haec duo inter
se realr distinguunt.

Aeuum et tempus ideò ab aeternia distinguunt, qa illa sunt creata, haec u. increata.

Quaeres, qd sit instans, cuius toties fit
mentio. R. instans aliud ee naae, aliud
ee temporis, et Mathem., aliud morale,
aliud Anglicum, instans naae pulchrè describunt

Quaeres qd sit instans. Respondet.

651. Con: his uerbis instantia naē sunt antegres

Instans naēsies quaedam, qbꝫ ea, quae utcunqꝫ raēm

ē antegres. seu mum caē hant, l. alijs supponunt

sio quaedam, effꝫ suos, l. qsi effꝫ pereunt, esto, oīa in

quā ea, q̄ ut cunqꝫ raē eodem puncto indiuisibili temporis ēē in

seu modū ha. cipiant, aut quoniant, sic in eodem in

bant l. alijs stanti temporis Joan: ē sbstiā, ē corpꝫ

supponit effꝫ uiuens, aīal, homo, et hic homo, seu

suos etc. Joan:, et tn̄ naē priꝫ ē sbstiā, tunc

corpꝫ, deinde uiuens, aīal homo etc.

qsequr in uno instanti generaīs Joan:

qcurrerunt plura instiā naē. Instans

Quid sit in stans Mathematicum. Mathem: ē, sctm oīa indiuisibile tem.

poris, qd alio noīe etiam nunc, seu

momentum dr. Instans morale signi

Quid sit in stans morale. ficat praesens tempꝫ, ug. horam l. diē.

Quid sit in stans Angelicum. Instans Angelicum qstitui ex una seu plu.

ribꝫ operaībꝫ simultaneis Angelicis, plu.

ra a. instiā, Angelica ex pluribꝫ operaībꝫ

Angelicis sibi succedibꝫ, siue interim sin.

gulae operaēs, et qsequr etiam instia An.

glica coexistant, l. etiã coexistere possint nro tempori, l. instanti temporis. q. 4. de quantitate.

QVAESTIO 4TA

DE quantitate

Quantitas inter res illãctã dittles difficillima, n̄ sine raẽ moles dr̄, cum tot sublimissima quaeqs, imò quot quot eam uersare ausi sunt, ingenia delãssarit, ita qdm, ut fateri cogerent, plus in illa latere, q̄ à se udri poẽt. De hac gõ primò quaeras, qd sit. Sdò quomõ distinguas à sbstia. Tertiò, ex qbus qntitas componas. Quartò q illius affectiões sint. Articulus primus quid sit quantitas, et quomodo distinguatur à substantia.

Nota qnr huius quadrivariam divisionem.